

Щодо впливу правових факторів на розвиток бюджетного законодавства України

Чернадчук О.В., асистент кафедри права СумДУ

Вплив права на законодавство зумовлений співвідношенням та взаємозв'язком права і законодавства як змісту та форми. Привертає увагу той факт, що оскільки право є здебільшого об'єктивним явищем, то це вказує на об'єктивну природу правових факторів впливу на розвиток законодавства. Серед правових факторів впливу видокремлюють принципи права, правосвідомість, законодавчу діяльність. Принципи бюджетного права є потужними факторами впливу як на формування, так і на розвиток бюджетного законодавства, що пояснюється їх значенням у системі права як основних, базових засад. Будь-які зміни, що відбуваються у системі бюджетного законодавства повинні відповідати загальноправовим та галузевим принципам бюджетного права.

Правосвідомість як фактор впливу на розвиток бюджетного законодавства, характеризується особливістю ставлення суб'єкту законодавчого процесу до права та законодавства. У загальному вигляді під правосвідомістю розуміють одну з форм суспільної свідомості, систему ідей, уявлень, емоцій та почуттів, які відображають відношення індивіду, групи, суспільства до діючого, минулого та майбутнього права, а також діяльності пов'язаної з правом. При цьому в структурі правосвідомості видокремлюють правову психологію, правову ідеологію та правову поведінку. Правова психологія є сукупністю почуттів та емоцій які відображають відношення суб'єкта законодавчої діяльності до права. Правова ідеологія виступає сукупністю правових принципів, ідей що відображають розуміння та відношення до права. Правова поведінка це практична реалізація норм права в суспільних відносинах, інакше кажучи рівень дотримання норм та принципів права [1, с. 500-501]. У сукупності вони здійснюють вагомий вплив на бюджетне законодавство, виступаючи при цьому як фактори не прямого впливу, а скоріше опосередкованого через процес законодавчої діяльності.

В юридичній літературі звертається увага на законодавчу діяльність як таку, що, по-перше, «перебуває на вході» законотворчості парламенту, акумулює в процесі підготовки та ухваленні законів дію всіх інших факторів; по-друге, він «стоїть на виході» законодавчих актів, визначає порядок набрання ними чинності, вводить в систему законодавства [2, с. 146]. Такі особливості зумовлені сутністю законодавчої діяльності як спеціальної урегульованої діяльності уповноважених суб'єктів зі створення нових законів. Зазначений фактор безпосередньо та найбільш суттєво впливає на якість бюджетного законодавства. Бюджетним кодексом України та Законом України «Про регламент Верховної Ради України» визначено процедуру підготовки, розгляду та прийняття проекту закону про Державний бюджет України і будь-які відхилення або порушення з боку законодавця призводять до зниження його як матеріально-правової, так і процесуально-правової якості, а в кінцевому рахунку легітимності закону. Особливо це привертає увагу останнім часом, коли невелика кількість депутатів у сесійній залі голосують декількома картками, що викликає сумнів у легітимності прийнятого закону. У цьому випадку поєднується декілька факторів, але переважають саме політичні фактори суб'єктивного характеру. Відсутність конструктивної дискусії, активних обговорень проекту закону про державний бюджет, пошуків компромісу призводять до прийняття відірваного від існуючих реалій закону про бюджет. Результатом впливу фактору законодавчої діяльності, на нашу думку, повинно бути органічне поєднання всієї сукупності факторів з унеможливленням преваги впливу одного або одних з них над іншими.

Важливим фактором впливу на бюджетне законодавство України є фактор правонаступництва. Він особливо проявляється у формуванні системи законодавства у перехідний період і впливатиме на його розвиток у майбутньому, що притаманно майже для усіх держав, які стали незалежними і охоплюють територію колишньої держави або вийшли з її складу і були визнані світовою спільнотою самостійним суб'єктом міжнародного права [2, с. 136]. У 1991 році Верховною Радою України було прийнято Закон України «Про правонаступництво України» яким було встановлено, що в Україні на той час продовжували діяти Конституція УРСР, закони та інші нормативно-правові акти УРСР, Україна визнавалася правонаступником Української РСР за міжнародними актами, які нею були укладені, Основним джерелом права в радянську добу вважався нормативно-правовий акт, з перших днів незалежності й до нині в Україні нормативно-

правові акти залишаються основним джерелом в сучасній національній системі права. Особливо вплив фактору правонаступництва був відчутний у перші роки незалежності України, в той час коли національна система законодавства лише формувалась. Прикладом цього можна навести Закон України «Про бюджетну систему України», прийняті ще за часів СРСР і який діяв до прийняття Бюджетного кодексу України у 2001 року. Порівняльний аналіз змісту закону та кодексу свідчить про те, що багато положень закону знайшли своє відображення у новому кодексі. Ще одним доказом є широке розуміння поняття «законодавство», яке сформувалося у радянські часи й залишається визнаним до сьогодні, здійснюючи тим самим негативний вплив на розвиток системи законодавства. Наслідком впливу фактору правонаступництва залишається використання командно-адміністративних важелів у бюджетній діяльності. Насамперед, це застосування так званого «ручного керування» урядом, внаслідок закріплення в законах про бюджет права Кабінету Міністрів України встановлювати розміри деяких соціальних виплат в залежності від фінансового стану, наслідком чого є обмеження підзаконними нормативно-правовими актами уряду прав окремих суб'єктів.

Отже, вплив правових факторів на розвиток бюджетного законодавства зумовлений зв'язком права й законодавства і має стати тим запобіжником, який не дозволить або хоча б обмежить поширення «законодавчого свавілля», що може стати наслідком дії чисельності суб'єктивних факторів та змусить суб'єктів законодавчого процесу діяти в межах визначених правом.

Література:

1. Скакун О. Ф. Теория государства и права : [учебник для студ. высш. учеб. заведений] / Скакун О. Ф. – Харьков : Консум; Ун-т внутр. дел, 2000. – 704 с. – (Мин-во внутренних дел Украины, Ун-т внутренних дел).
2. Євграфова Є.П. Система національного законодавства в контексті права(лебертарно-легістський підхід) : монографія / Є.П. Євграфова. - К.:КНТ,2007. – 184 с.

Міжнародно-правове забезпечення стабільності та безпеки суспільства : матеріали науково-теоретичної конференції викладачів, аспірантів та студ. юридичного фак-ту, м. Суми, 25 травня 2013 р. / Ред.кол.: А.М. Куліш, М.М. Бурбика, М.І. Логвиненко, В.М. Семенов, А.В. Баранова. — Суми : СумДУ, 2013. — С. 117-118.